

5. http://www.proinfo.com.ua/proizvodstvo/myasnaya_industriya/ryinok/ukrainaandpolsha_smelyie_progn_ozyi_na_rentabelnoe_budushhee.html.

Надійшла до редколегії 25.02.2014

УДК 65.012.7

С. Б. ГУДКОВСЬКИЙ, ст. викладач, НТУ «ХПІ»

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБІГУ ГРОШОВИХ РЕСУРСІВ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

В статті розглянуті діючі механізми управління обігом грошових ресурсів. Представлені моделі взаємодії вартості грошових коштів та ціни виконання зобов'язань. Запропонована структура забезпечення зобов'язань грошовими коштами ПАТ «Турбоатом» в певні часові періоди з урахуванням змін ціни і вартості.

Ключові слова: обіг ресурсів, грошові потоки, ресурсозабезпеченість, ресурсовіддача, виконання зобов'язань, вимоги кредиторів.

Вступ. Активи підприємства складають найважливішу цінність в господарській діяльності та мають основне значення в покритті власних зобов'язань. Вони знаходяться в постійному обігу і створюють динаміку ресурсних потоків. Ресурсні потоки є складовою фінансово-господарської діяльності підприємства. Дослідження своєчасності виконання зобов'язань підприємства за рахунок діючої структури ресурсних потоків надає необхідну інформацію для прийняття вірного управлінського рішення, а вміння якісно управляти ресурсами в процесі господарської діяльності, позитивно впливає на стійкий розвиток підприємства. Інформація стосовно обігу ресурсів необхідна, зокрема, для вирішення наступних питань: розрахування ресурсовіддачі, ресурсозабезпеченості підприємства; аналіз ефективності використання коштів, матеріалів, основних засобів, персоналу, інших активів.

Підприємство під час здійснення господарської діяльності використовує свої механізми для управління обігом ресурсів та виконанням взятих на себе зобов'язань. Єдиної схеми управління потоками ресурсів, яка б задовольняла потреби швидкої віддачі затрачених на виробництво коштів та забезпечувала своєчасне виконання зобов'язань, не існує. Кожне підприємство обирає свою схему обігу ресурсів та створює відповідну структуру управління, в залежності від особливостей своєї господарської діяльності. Промислові підприємства мають свою специфіку використання власних ресурсів та забезпечення зобов'язань. Відмінною особливістю таких підприємств є те, що використання власних ресурсів, зокрема, на задоволення вимог кредиторів, займає значне місце не тільки в фінансово-господарської діяльності, а і у виробничій сфері.

Аналіз останніх досліджень та література. Серед найбільш відомих дослідників питання ефективного використання ресурсних потоків можна

© С. Б. Гудковський, 2014

виділити Т.Є. Моїсєєнко, С.В. Войтко [1], які працювали над ресурсним забезпеченням інноваційної діяльності підприємства та Попова О.Ю [2], яка присвятила свої роботи ресурсному потенціалу розвитку підприємства і його оцінюванню. Також дана тема була розглянута: Ждаміровим Є.Ю. [3], який досліджував управління ресурсними потоками, як джерело підвищення конкурентних переваг підприємств; Кобзевою К.В. [4], яка приділила увагу логістичній системі підприємства, де окремо виділяються ресурсні потоки, як складова такої системи; Сірко І.В. [5], яка змоделювала систему управління логістичними потоками машинобудівних підприємств, де приділено увагу, зокрема, і грошовим потокам; Поддєрьогін А.М. [6], який розглядав процес управління грошовими фондами та фінансовими ресурсами.

Мета статті полягає в визначенні суттєвих особливостей в підході до ефективного використання грошових потоків, як складової ресурсного потенціалу підприємств машинобудівної галузі, для своєчасного та якісного забезпечення своїх зобов'язань.

Виклад основного матеріалу. Найважливішим фактором в економічних процесах підприємства є ресурси, які використовуються не тільки для виробництва продукції а і виступають інструментом забезпечення зобов'язань. До складу економічних ресурсів належать усі природні, людські, вироблені людиною предмети праці та грошові кошти, які використовуються для виробництва товарів, послуг, а також в комерційному процесі. Структура ресурсів на підприємстві формується в залежності від їх потреб для виконання складових економічного процесу. Складовими типового економічного процесу на промисловому підприємстві є: договірні домовленості (обсяг та якість продукції і терміни її виготовлення); придбання та використання активів (матеріали, сировина, кошти, основні засоби, нематеріальні активи, персонал, тощо); результат технологічного циклу виробництва (продукція, напівфабрикати, тощо); виручка (гроші, цінні папери, товар, тощо); економічний результат господарської діяльності (доходи, прибуток, додана вартість, тощо); виконання зобов'язань перед бюджетом або державними цільовими фондами (податкові та неподаткові платежі, штрафні фінансові санкції, тощо). Ресурси підприємства беруть участь в кожній складовій економічного процесу та виконують різні функції. Зокрема, обіг ресурсів впливає на своєчасність та якість виконання всіх зобов'язань в фінансово-господарських та виробничих процесах діяльності підприємства.

Ресурсні потоки відіграють значну роль в економіці, а їх оптимізація є основною в покращенні технологічних процесів виробництва, ресурсно-технічного забезпечення, умов транспортування та зберігання товарів, дистрибуції продукції, організації управління. Важливого значення набуває

створена форма ресурсного потоку, яка обумовлена самим його визначенням і проявляється у ресурсно-речовинних утвореннях, які можуть змінюватися в залежності від етапів виробничо-господарського циклу. В управлінні витратами на забезпеченні зобов'язань та потреб на виробництво важливе значення набуває правильне визначення інструментів регулювання ресурсного потоку, які поділяються на грошові кошти, матеріали, основні засоби, нематеріальні активи, персонал, цінні папери, тощо. Враховуючи численність інструментів ресурсного потоку можна розглядати обіг ресурсів як складну взаємопов'язану систему або за кожним інструментом окремо.

Наведені інструменти ресурсного потоку обертаються в економічному просторі відповідно до встановлених умов між суб'єктами господарювання для задоволення економічних цілей кожного учасника. В процесі фінансово-господарської та виробничої діяльності головною економічною ціллю підприємства є отримання прибутку. Розмір прибутку залежить, зокрема, і від якості обігу ресурсів, який забезпечується на підприємстві за рахунок процесу його управління.

Управління ресурсним забезпеченням представляє собою цілеспрямований вплив учасників процесу на змінювані характеристики логістичного потоку для досягнення поставленої мети шляхом перерозподілу матеріальних благ. Об'єктом дій в системі управління ресурсним забезпеченням виробничої діяльності є процес руху сукупності потоків ресурсів (логістичний процес), предметом – замкнутий цикл відтворення предметів праці (логістичний цикл), а суб'єктом – учасники логістичного процесу. Дана позиція відображає системний підхід до формування та управління сукупністю потоків ресурсів, що повинен забезпечити оптимальне співвідношення вартості та якості обслуговування внутрішніх і зовнішніх споживачів в умовах конкуренції за рахунок динамічної стійкості інтегральних характеристик та показників кожного потоку.

Ефективний контроль ресурсних потоків передбачає наявність цілей реалізації механізму управління, які проявляються в покращенні процесу забезпечення всього господарського циклу підприємства. Сегментами господарського циклу виробничого підприємства є: витрачання коштів на придбання предметів праці, виробництво матеріальних благ, використання виробничих потужностей, постачання продукції, отримання коштів від реалізації продукції. Важливим чинником розвитку підприємства вважається прискорення обороту коштів, які починають та завершують господарський цикл. Грошові кошти відносяться до ліквідних активів, які можуть задовольнити майже всі потреби в господарстві підприємства. Вони є засобом платежу, що забезпечує виконання зобов'язань. Гроші виконують ряд функцій,

одна з яких, погашення різноманітних зобов'язань між суб'єктами економічних відносин, що виникають у процесі розширеного відтворення. До зобов'язань підприємства, які утворюються під час здійснення господарської діяльності можна віднести ті, що виникають перед бюджетами та державними цільовими фондами. Своєчасне та якісне виконання податкових зобов'язань є однією із складних та пріоритетних видів фінансових відносин для кожного підприємства. При забезпеченні виконання відповідної складової фінансових відносин у керівництва постає питання щодо терміну і розмірів сплачуваних грошових коштів. Їх обсяг не повинен перевищувати, або бути меншими обов'язкових сум до сплати, щоб уникнути переплат або недоїмок. Наведемо динаміку сплаченого та нарахованого ПАТ «Турбоатом» податку на прибуток у 2007-2011 роках на рис.1.

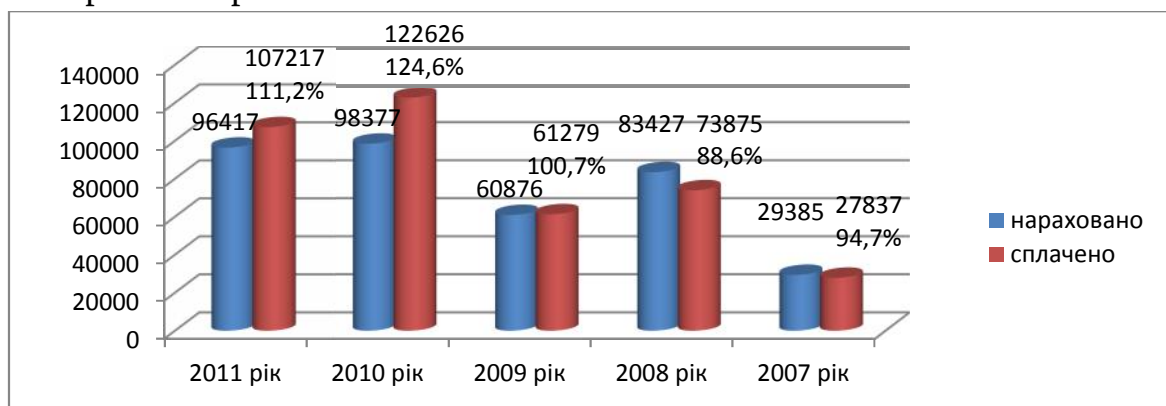

Рис. 1 – Співставлення сплаченого та нарахованого ПАТ «Турбоатом» податку на прибуток у 2007-2011 роках (тис.грн.)

З даних рис. 1 видно, що підприємством у 2007 та 2008 роках допущені недоплати податку на прибуток, у зв'язку з чим виник податковий борг. Починаючи з 2009 року підприємство почало переплачувати податок на прибуток за зобов'язаннями, які виникали за відповідні податкові періоди. Переплата у 2010 році складала 24,6% або 24 249,0 тис. гривень. Такі факти негативно впливають на діяльність самого підприємства. Витрачені не за призначенням кошти погіршують фінансовий стан підприємства та спричиняють ситуацію щодо можливості несвоєчасного виконання зобов'язань, за іншими складовими фінансових відносин підприємства.

Негативний вплив на прискорення обігу грошових ресурсів ПАТ «Турбоатом» мають і суми існуючих недоїмок з податку на прибуток у 2007 та 2008 роках. У підприємства наприкінці років на рахунках, відповідно до фінансової звітності, було достатньо коштів для своєчасного розрахунку з бюджетом за податковими зобов'язаннями, які виникли з податку на прибуток (рис. 2).

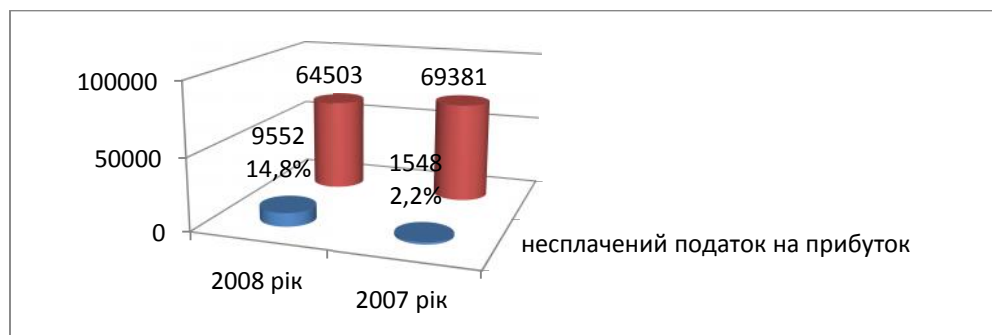

Рис. 2 – Співставлення різниці несплачених нарахованих зобов'язань з податку на прибуток ПАТ «Турбоатом» у 2007 – 2008 роках та залишку коштів на кінець 2007 – 2008 років (тис. грн.)

Але кошти залишалися на рахунках, а податкові зобов'язання не сплачувались. Підприємство допустило випадки у 2007 та 2008 роках виникнення податкового боргу, що призвело до додаткових втрат у вигляді штрафних фінансових санкцій. Ці випадки негативно впливають на ефективність обігу ресурсів.

Вважається, що надійним показником для кожного суб'єкта господарювання у фінансових стосунках є достатній грошовий потенціал, який може задовольнити всі потреби економічних відносин та забезпечити повне і своєчасне покриття власних фінансових зобов'язань. Грошового потенціалу, який може своєчасно забезпечити виконання зобов'язань, як показують наведені приклади по ПАТ «Турбоатом», недостатньо для ведення господарської діяльності. Треба ще і вміло керувати ним, з метою покращення ефективності використання грошових потоків.

Грошовий капітал ПАТ «Турбоатом» формується за рахунок надходжень, які отримуються від замовників, бюджету та інших контрагентів підприємства у вигляді авансів, кінцевої сплати за отриману продукцію, повернення раніше сплачених податкових платежів та інших надходжень. На рис.3 представлено формування грошового капіталу ПАТ «Турбоатом» у 2010 та 2011 роках.

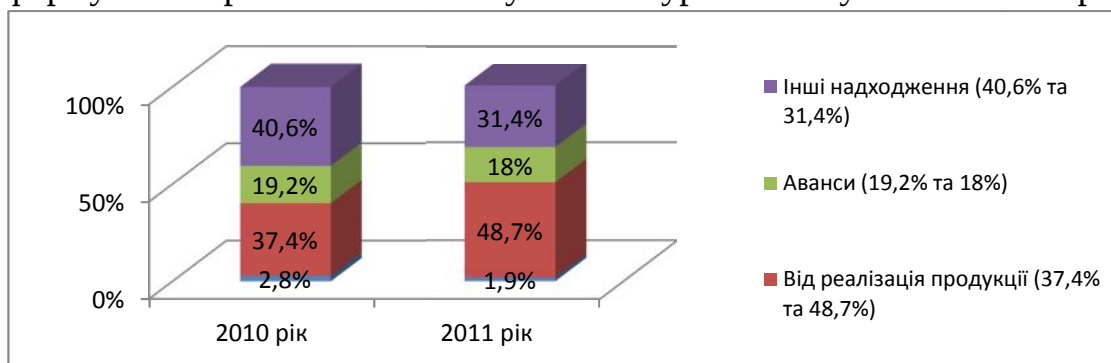

Рис. 3 – Співставлення отриманих ПАТ «Турбоатом» коштів у результаті операційної діяльності за 2010-2011 роки

Дослідження показують, що переважна більшість грошового капіталу підприємства формується за рахунок авансів та кінцевої сплати споживачами продукції ПАТ «Турбоатом». Але у 2010 та 2011 роках підприємство мало значний відсоток повернених раніше сплачених податкових платежів – 2,8% та 1,9%, відповідно. В грошовому вимірі це: для 2010 року – 54 788,0 тис. грн., з яких ПДВ – 27 528,0 тис. грн., інші податкові платежі – 27 260,0 тис. грн.; для 2011 року – 42 896,0 тис. грн., з яких ПДВ 37 093,0 тис. грн., інші податкові платежі 5 803,0 тис. гривень. ПДВ займає значну частину відсотку повернень з бюджету податкових платежів. Така ситуація обумовлюється орієнтованістю на іноземних замовників продукції, яку виробляє ПАТ «Турбоатом». Але це не виправдовує факт, що в 2010 році з бюджету повернуто 27 260,0 тис. грн., які ПАТ «Турбоатом» раніше сплачував і не використав на погашення своїх зобов'язань перед іншими контрагентами.

Зобов'язання (забезпечення) перед кредиторами ПАТ «Турбоатом» виконує, в першу чергу, за рахунок грошового капіталу. Структура зобов'язань (забезпечень) ПАТ «Турбоатом» на початок 2011 та 2012 років наведена в табл.1.

Таблиця 1. Структура зобов'язань (забезпечень) ПАТ «Турбоатом» на початок 2011 та 2012 років (тис.грн.)

Вид зобов'язань (забезпечень)	Сума		Відсоток від загальної суми на 01.01.2012
	01.01.2011	01.01.2012	
виплати персоналу та інші забезпечення, зобов'язання з оплати праці	14444	17139	2,1
відстрочені податкові зобов'язання	5527	4612	0,6
кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	23348	49296	6,0
з одержаних авансів	396120	688600	84
з бюджетом та зі страхування	28174	26220	3,2
з учасниками	5442	19362	2,4
інші поточні зобов'язання	10509	14485	1,7
всього:	483564	819714	100

Несвоєчасне задоволення зобов'язань (забезпечень) в господарському процесі підприємства впливає на якість ресурсного потоку та може призвести до зменшення наявності ресурсів або їх вартості. Неефективно використані грошові кошти в господарському процесі, частково можуть забезпечувати зобов'язання підприємства. В таких ситуаціях підприємство втрачає найбільшу вартість грошових коштів та доволіно збільшує ціну зобов'язань, що виконуються. Ці випадки впливають на якість обігу грошових коштів.

З наведених даних можна надати пропозиції щодо підвищення ефективності управління обігом ресурсів на підприємстві на прикладі грошових

коштів, які виконують функцію забезпечення поточних та інших зобов'язань перед кредиторами. Показник «забезпечення зобов'язань» має декілька складових: за авансами, за отриману продукцію, з бюджетом, перед учасниками, за трудовими або цивільно-правовими договорами та інші. Кожна складова має свою специфіку виникнення та забезпечення. В фінансовому аспекті діяльності підприємства, дані обігу ресурсів надають інформацію управлінцю стосовно ресурсовіддачі та ресурсозабезпеченості. Але ці показники не розкривають наявні можливості підприємства щодо ефективного використання власних ресурсів за часовим вимірником. На рис.4 представлені графічно за певний період часу моделі взаємодії вартості грошових коштів та ціни виконання зобов'язань.

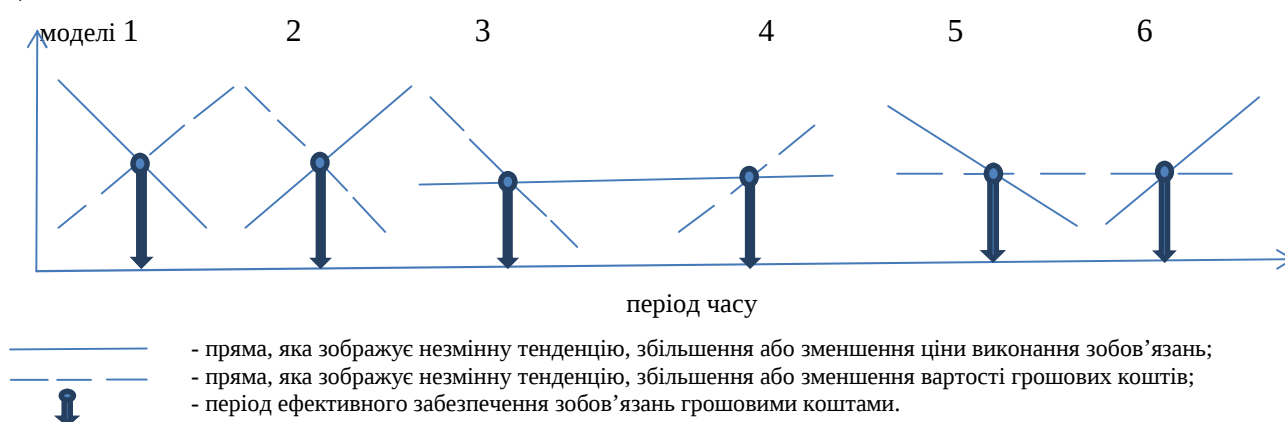

Рис. 4 – Графічне зображення за певний період часу моделей взаємодії вартості грошових коштів та ціни виконання зобов'язань

З рис.4 можна побачити, що в окремих випадках вартість грошових коштів та ціна виконання зобов'язань змінюється, а в деяких, один або другий показник має незмінну (постійну) тенденцію. В точці перетинання ліній вартості грошових коштів та ціни виконання зобов'язань показники мають однакове значення у грошовому вимірнику. В цей період часу підприємству і треба витратити грошові кошти на задоволення вимог кредиторів. Ефект обігу грошових ресурсів за наведеною схемою буде найбільшим.

Рух фінансових ресурсів є складовою частиною відтворювального циклу промислового підприємства «гроші-матеріали-продукція-гроші». Тому він займає важливе місце в економічних відносинах будь-якого суб'єкта господарювання. Ефективний обіг грошових коштів на підприємстві надає достатньо переваг для конкурентоспроможності фінансового, виробничого та господарського процесу. Різноманітність, специфічність і складність ресурсного забезпечення підприємства, а також вплив динаміки процесу використання фінансових ресурсів на забезпечення зобов'язань, обумовлює

необхідність застосування комплексного системного підходу щодо вирішення проблеми управлінського регулювання структури формування та використання грошових ресурсів. Реалізація такого підходу насамперед передбачає формування на підприємстві спеціальної системи стратегічного управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємства в процесі гарантованого своєчасного виконання вимог кредиторів. Згрупуємо існуючі складові забезпечення зобов'язань грошовими коштами ПАТ «Турбоатом» в блоки з використанням побудованої системи (табл. 2).

Таблиця 2. Запропонована структура забезпечення зобов'язань грошовими коштами ПАТ «Турбоатом» в певні часові періоди, з урахуванням змін ціни і вартості за 2013 рік

Моделі взаємодії	Складові забезпечення зобов'язань грошовими коштами	Порядок забезпечення зобов'язань (в відсотках від загального обсягу за складовими)			Відсоток від загальної суми на 01.01.2012
		раніше ніж передбачений термін	в межах передбаченого терміну	в пізніший термін ніж передбачуваний	
1	2	3	4	5	6
1	аванси, кредиторська заборгованість	-	-	100	90
2	виробничі поточні витрати (ремонт ОЗ, за придбання сировини, матеріалів, тощо)	100	-	-	1,7
3	довгострокові зобов'язання (кредити банків, фінансові та відстрочені податкові зобов'язання)	 50	 50	-	0,6
4	з учасниками (перед акціонерами та засновниками)	-	 50	 50	2,4
5	за трудовими та цивільно-правовими договорами	50	-	50	2,1

Закінчення таблиці 2

6	з бюджетом за податковими платежами та ввідрядування на соціальні заходи	-	100	-	3,2
---	--	---	-----	---	-----

- з можливістю зменшення;
- з можливістю збільшення.

В табл. 2 зображена структура управління за обігом грошових ресурсів на ПАТ «Турбоатом» з застосуванням часового фактору. Сутність наведеної структури полягає в забезпеченні ПАТ «Турбоатом» своєчасного виконання своїх зобов'язань з ефективним використанням грошових коштів. Поняття «своєчасне виконання» потрібно розуміти не в межах існуючих термінів, встановлених угодами (договорами), а коли в певний період часу грошові кошти мають найбільшу вартість і ціна виконання зобов'язань найнижча. Запропонована структура забезпечення зобов'язань коштами надасть ПАТ «Турбоатом» можливість ефективно використовувати грошові ресурси в період їх найкращої цінової характеристики.

Висновки. В процесі дослідження встановлено, що підприємства не завжди своєчасно приділяють увагу механізмам регулювання ресурсними потоками, з метою ефективності їх використання. Грошові ресурси мають важливу роль в забезпеченні господарської діяльності на підприємстві та переважне значення відіграють у виконанні зобов'язань. Отримані результати дослідження запропоновані ПАТ «Турбоатом» для використання як прикладна інформація в логістичній системі управління грошовими потоками в виробничому процесі та фінансово-господарській діяльності. Надані пропозиції, за результатами проведених досліджень ресурсного потоку в фінансово-господарської діяльності ПАТ «Турбоатом», можуть бути використані іншими підприємствами машинобудівної галузі для побудови власної схеми управління обігом ресурсів, з метою своєчасного та якісного забезпечення зобов'язань.

Список літератури: 1. Т.Є. Моїсеєнко, С.В. Войтко. Ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємства // Україна, м.Київ, 2013. 2. Попова О.Ю. Ресурсний потенціал розвитку підприємства і його оцінювання // Україна, м.Донецьк, 2012. 3. Ждаміров Є.Ю. Управління ресурсними потоками як джерело підвищення конкурентних переваг підприємств // Україна, м.Суми, 2011. 4. Кобзєва К.В. Логістична система підприємства // Україна, м. Луганськ, 2008. 5. Сірко І.В. Моделювання системи управління логістичними потоками машинобудівних підприємств // Україна, м.Сімферополь, 2006. 6. Поддєрьогін А.М. Управління грошовими фондами та фінансовими ресурсами // Україна, м. Київ, 2008.

Надійшла до редколегії 18.03.2014